

**UNIVERZITET U ZENICI
PRAVNI FAKULTET**

III CIKLUS STUDIJA

**NAUČNO-NASTAVNOM VIJEĆU
PRAVNOG FAKULTETA UNIVERZITETA U ZENICI**

**PRIJAVA TEME DOKTORSKE
DISERTACIJE**

AKADEMSKA _____ GODINA

Ime i prezime	
----------------------	--

Broj indeksa (upisnice) studenta	
---	--

Mentor :	
-----------------	--

U Zenici,

1. Biografija

2. Radni naslov teze

3. Uži istraživački domen (uža naučna oblast)

Uži istraživački domen teme je građansko pravo – odštetno pravo, a unutar građanskog odštetnog prava istraživanje je usmjereno na segment naknade neimovinske štete nastale povredom tjelesnog ili duševnog zdravlja.

Kao što je poznato neimovinska šteta prije svega može biti počinjena fizičkim osobama, ali u suvremenom pravu priznaje se mogućnost trpljenja takve štete i pravnim osobama, polazeći od pretpostavke da i takve osobe mogu biti imatelji nematerijalnih dobara. Naravno pravne osobe ne mogu biti nositelji onih nematerijalnih dobara koja su vezana uz samu biološku bit fizičke osobe, a to su u prvom redu tjelesno i duševno zdravlje što znači da je predmet istraživanja ove disertacije isključivo neimovinska šteta fizičkih osoba i to način njene naknade u vidu novčane isplate.

Pravni sustavi naime predviđaju različite načine naknade neimovinske štete, međutim, nesumnjivo najvažniji i u praksi najzastupljeniji oblik popravljanja te štete je novčana naknada.

S obzirom na prirodu same neimovinske štete kao nečeg nematerijalnog, neizrazivog u novcu, pažnju privlače mogućnosti, načini i metode temeljem kojih se u pravnim sustavima određuje odnosno kvantificira novčana naknada neimovinske štete, kao i potencijali unapređenja tih sustava, te prilike za harmonizacijom i ujednačavanjem mjerila novčane naknade na nacionalnoj, regionalnoj i konačno nadnacionalnoj odnosno globalnoj razini.

Istraživanje će se stoga usmjeriti na analizu rješenja za novčanu kvantifikaciju neimovinske štete koja se primjenjuju u promatranim pravnim sustavima Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Srbije. Istražit će se normativni okvir, odnosno zakonodavno polazište kvantifikacije, a potom i njegova razrada i konkretizacija u praksi. No prije toga pravac istraživanja biti će usmjeren na pitanje funkcija novčane naknade neimovinske štete, a sve kako bi se odgovorilo na pitanje u kojoj mjeri zakonodavna i sudska rješenja prate prihvaćene ciljeve instituta neimovinske štete odnosno njene novčane naknade.

Istraživanjem će se uvidjeti i na koji način se u najvažnijim europskim pravnim sustavima rješava pitanje određivanja novčane naknade neimovinske štete, te postoje li tendencije i naponi, kako na europskoj tako i globalnoj razini, za formiranjem i primjenom jedinstvenih kriterija te naknade.

Posebno će se obraditi i problem da li donošenje smjernica za određivanje novčane naknade neimovinske štete od strane najviših sudova u državi predstavlja određenu parazakonodavnu djelatnost i koliko su te smjernice usklađene sa zakonskim okvirima i proklamiranim ciljevima naknade neimovinske štete na zakonodavnoj razini.

Konačno radom će se istražiti i dati odgovori postoje li mogućnosti i prilike za poboljšanjem i unapređenjem postojećih sustava uz fokus na definirane funkcije novčane naknade neimovinske štete, jer je to osnovno polazište i mjerilo za razradu bilo kojeg sustava novčanog vrednovanja te štete.

4. Metodološki pristup istraživanju

U istraživanju teme i izradi rada koristiti će se sekundarni podaci koji će se analizirati putem onih znanstvenih metoda koje su najoptimalnije za promatranu temu rada i od kojih se očekuje donošenje konkretnih zaključaka kao i ispunjenje ciljeva rada. Slijedeće su metode koje kandidat namjerava koristiti:

- a) normativna metoda – ova metoda biti će korištena za utvrđivanje pravnih propisa i općih pravnih normi s kojima je uređena novčana naknada neimovinske štete i način njene kvantifikacije u hrvatskom pravu, pravu Bosne i Hercegovine i Srbije te promatranim europskim pravnim sustavima;
- b) metoda analize – omogućiti će razmatranje i analizu pravnih normi u domenu novčane naknade neimovinske štete koje su spoznate primjenom normativne metode kako bi se ostvarili zacrtani ciljevi rada;
- c) dogmatska metoda – treba utvrditi značenje svake pravne jedinice i pravne norme te njihov sadržaj i unutarnju smislenost u cilju objašnjenja funkcija novčane naknade neimovinske štete;

- d) metoda indukcije – temeljem analize pojedinačnih činjenica treba dovesti do općih zaključaka. Iz općih zaključaka donijeti će se posebni i pojedinačni zaključci korištenjem metode dedukcije;
- e) povijesna metoda – omogućiti će razumjevanje razvoja instituta novčane naknade neimovinske štete za štetu kroz godine u navedenim državama;
- f) komparativna metoda – koristit će se za usporedbu pravnih propisa sadržanih u nacionalnim pravnim izvorima i pravnih propisa sadržanih u stranim i međunarodnim izvorima, a poseban naglasak će biti stavljen na analiziranje dosadašnje sudske prakse kako bi se omogućio cjelokupan uvid u ovaj institut i predložila moguća rješenja *de lege ferenda*.

5. Ciljevi istraživanja

- A) utvrditi temeljne odrednice instituta naknade neimovinske štete te ciljeve i funkcije novčanog oblika nadoknade te štete,
- B) utvrditi da li primjenjivani pravni režim instituta novčane naknade nematerijalne štete u RH, BiH i Srbiji omogućava pravilno ostvarivanje funkcija i proklamiranih ciljeva novčane naknade neimovinske štete,
- C) komparativno analizirati načine i sisteme određivanja naknade neimovinske štete u najvažnijim europskim pravnim sustavima s posebnim osvrtom na harmonizacijska nastojanja i tendencije,
- D) analizirati postojeće modele novčane kvantifikacije neimovinske štete te probleme i otvorena pitanja koji se javljaju u njihovoj primjeni,
- E) posebno istražiti postoji li problem preuzimanja zakonodavne funkcije kod donošenja sudskih kriterija za određivanje naknade neimovinske štete,
- F) predložiti rješenja aktualnih problema te istražiti mogućnosti univerzalnih rješenja koja bi omogućila ujednačavanje novčanih naknada neimovinske štete na nadnacionalnim razinama.

6. Detaljan pregled stanja u oblasti istraživanja u kojoj je tema definirana

Institut naknade neimovinske štete uvijek je bio dijelom kontroverzan. Neki autori smatrali su da je naknada neimovinske štete nemoralna, arbitrarna, izvor pravne nesigurnosti. Kao izvor

kontroverze i razlog kritike instituta pri tome često se navodila činjenica što je neimovinska šteta teško procjenjiva i izraziva u novcu.

Naime, iako se neimovinska šteta ne popravljaju samo kroz novčanu naknadu nema dvojbe da je plaćanje u novcu najvažniji i najrašireniji oblik popravljaju te štete.

Međutim, novčana naknada počiva na principu stroge ekvivalencije. Ta naknada pretpostavlja da se ono za što se daje naknada može procijeniti po nekom objektivnom kriteriju, to jest u novcu koji je opće mjerilo vrijednosti. Takva procjena kod neimovinske štete nije moguća jer oštećena dobra nemaju imovinske vrijednosti, ona su per definitionem, imaterijalna.

Pitanje načina i metode određivanja novčane naknade neimovinske štete postoje stoga centralno i najsloženije pitanje u okviru proučavanja neimovinske štete. Smatra se da se sve diskusije koje se u znanosti vode oko neimovinske štete u konačnici svode na ovo pitanje, jer malog praktičnog značaja ima svaka rasprava oko neimovinske štete ako ne postoji razrađen i dosljedan sustav kako je primjereno naknaditi. Učenje o neimovinskoj štete oživotvoruje se tek kroz njezinu naknadu, pa je jasna važnost predmetne teme.

Novčana naknada u pravilu je konačni rezultat cjelokupnog učenja o neimovinskoj šteti i pravne regulative koja se bavi ovim institutom. Pred aktere bilo kakvog postupka kojemu je za cilj određivanje ove naknade uvijek se u konačnici postavlja pitanje zašto se sud odnosno drugo nadležno tijelo, između bezbroj mogućnosti, odlučilo upravo za određeni novčani iznos i to kod štete koja je novčano neprocjenjiva. Stoga je određivanje ove naknade vječan izvor tenzije i nezadovoljstva obiju strana u odnosu naknade štete, jer im se objektivno nameće pitanje zašto odmjereni iznos nije mogao biti ipak nešto veći ili pak nešto manji.

Nadalje, određivanje visine novčane naknade neimovinske štete je primjena materijalnog prava. S obzirom su mogućnosti određivanja novčanog iznosa matematički beskonačne, a naknada se određuje u novcu koji se mjeri i u vrlo malim novčanim jedinicama, mogućnosti pogreški suda i određivanja objektivno nezakonite naknade su neizmjerne velike, jer samo jedan točno određeni novčani iznos je objektivno pravilan i zakonit u svakom konkretnom slučaju.

Dakle, mogućnosti pogreški sudova i narušavanja principa zakonitosti i vladavine prava na ovom su području neizmjerne i daleko veće nego na bilo kojem drugom pravnom području.

Temeljni zakoni kojima je uređen način određivanja novčane naknade neimovinske štete su u Hrvatskoj Zakon o obveznim odnosima Republike Hrvatske (NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15), u Federaciji Bosne i Hercegovine Zakon o obligacionim odnosima Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske (Sl. 1. SFRJ, br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, Sl. 1. RBiH, br. 2/92, 13/93 i 13/94, Sl. nov. FBiH 29/03), te u Srbiji Zakon o obligacionim odnosima (Sl. 1.

Sl. 1. SFRJ, br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89 i Sl. 1. SRJ br. 31/93). Zakonske odredbe o određivanju visine novčane naknade međutim prilično su oskudne i općenite u pogledu načina određivanja visine novčane naknade. Odredbe sadrže tek načelne upute o okolnostima o kojima je potrebno voditi računa, ali ne i sustav, metod, polazišnu novčanu osnovu, krajnji limit ili slične odrednice o načinu određivanja naknade. U Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini razvilo se u praksi donošenje svojevrsnih tablica novčanih naknada neimovinske štete od strane najvišeg suda u državi sa detaljnije razrađenim sustavom i metodama određivanja novčane naknade. Postavlja se prije svega pitanja, radi li se o svojevrsnoj ekstenziji zakonodavnog nadležnosti u okrilju najvišeg suda. No još više se postavlja pitanje usklađenosti tih kriterija sa pravno politički proklamiranim ciljevima novčane naknade neimovinske štete, te usklađenosti tih kriterija sa zakonodavnim okvirom.

Kriteriji su doneseni bez razrade teorijskog okvira o tome što treba zadovoljiti sistem novčane kvantifikacije neimovinske štete, koje funkcije i ciljeve njime treba ostvariti, a promjene kriterija se uvjetuju isključivo ekonomskim razlozima (protek vremena, inflacija, pad vrijednosti novca i sl.).

U okviru Europske unije postoje nastojanja za harmonizacijom naknada neimovinske štete. Najznačajniji dokument u tom pravcu je Rezolucija Odbora ministara Vijeća Europe o naknadi za fizičke ozljede i smrt broj (75) 7. I na globalnoj razini prisutne su rasprave o mogućnostima opće harmonizacije naknada za neimovinsku štetu.

Navedeno dokazuje da pitanje određivanja visine neimovinske štete nije prvenstveno pitanje ekonomskog konteksta određene zemlje, već da postoji zajednička suština i temeljne odrednice neimovinske štete, koje bi trebalo definirati i uzeti kao polazište razrade univerzalnog sistema i metoda određivanja visine novčane naknade neimovinske štete.

7. Hipoteze

***HI-** Postojeći normativnopravni okvir kojim je reguliran institut naknade štete u Republici Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Republici Srbiji ne pruža zadovoljavajući stupanj ostvarenja principa pravne sigurnosti u pogledu načina i metoda određivanja novčanog iznosa naknade neimovinske štete.*

***H.1.1.** Nivo efikasnosti sistema novčane naknade neimovinske štete ovisi o pravilnom definiranju i utvrđenju cilja i funkcije novčane naknade neimovinske štete.*

8. Očekivani rezultati i naučnostručni doprinos istraživanja

Očekivani doprinos ovog istraživanja i izrade doktorskog rada trebao bi rezultirati obuhvatnom i sistemskom analizom normativnopravnog uređenja načina i metoda određivanja visine novčane naknade neimovinske štete kao temeljenog problema u institutu naknade neimovinske štete.

Ono treba doprinijeti i osiguranju boljih zakonskih rješenja u domaćem pravu, usklađenih s tendencijama harmoniziranja koje se pojavljuju na ovom polju, čime bi se pridonijelo i potpunoj realizaciji principa pravne sigurnosti, jednakosti sviju pred zakonom i konačno pravičnosti u sustavu novčane naknade neimovinske štete.

9. Struktura doktorskog rada

I. UVOD

- 1.1. Problem istraživanja
- 1.2. Predmet istraživanja
- 1.2. Ciljevi istraživanja
- 1.3. Metode istraživanja
- 1.4. Sadržaj i struktura rada

II. OPĆENITO O NEIMOVINSKOJ ŠTETI

- 2.1. Uvodna razmatranja
- 2.2. Povijesni razvoj instituta
- 2.3. Konceptije neimovinske štete
  - 2.3.1. *Subjektivna koncepcija neimovinske štete*
  - 2.3.2. *Objektivna koncepcija neimovinske štete*
  - 2.3.3. *Mješovita subjektivno-objektivna koncepcija*
- 2.4. Izvori obveze naknade neimovinske štete
  - 2.4.1. *Predugovorna odgovornost za neimovinsku štetu*
  - 2.4.2. *Ugovorna odgovornost za neimovinsku štetu*
  - 2.4.3. *Izvanugovorna odgovornost za neimovinsku štetu*
- 2.5. Neimovinska šteta ovisno o karakteru nositelja zaštićenog dobra

2.5.1. Neimovinska šteta fizičkih osoba

2.5.2. Neimovinska šteta pravnih osoba

III. NEIMOVINSKA ŠTETA ZBOG POVREDE TJELESNOG I/ILI DUŠEVNOG ZDRAVLJA

3.1. Temelji instituta naknade neimovinske štete zbog povrede tjelesnog i/ili duševnog zdravlja

3.1.1. Filozofski temelji

3.1.2. Sociološki temelji

3.1.3. Ekonomski temelji

3.1.4. Pravno-politički temelji

3.2. Funkcije instituta naknade neimovinske štete

3.2.1. Reparacijska funkcija

3.2.2. Satisfakcijska funkcija

3.2.3. Retributivna i preventivna funkcija

3.2.4. Simbolička funkcija

3.3. Utvrđivanje postojanja neimovinske štete

3.3.1. Subjektivna (neopipljiva) neimovinska šteta

3.3.1.1. Bolovi

3.3.1.2. Patnje

3.3.2. Objektivno procenjiva neimovinska šteta

3.3.1.1. Oštećenja zdravlja i funkcionalnog kapaciteta organizma

3.3.1.2. Gubitak životnih užitaka

3.3.3. Problem jedinstvenih medicinskih kriterija za procjenu neimovinske štete

3.4. Razlikovanje štete ovisno o subjektu prema kojem je usmjerena štetna radnja

3.4.1. Neposredna šteta

3.4.2. Posredna šteta

3.4.2.1. Posredna neimovinska šteta zbog smrti bliske osobe

3.4.2.2. Posredna neimovinska šteta zbog teškog invaliditeta bliske osobe

3.4.2.3. Ostali oblici posredne neimovinske štete

IV. ODREĐIVANJE NOVČANE NAKNADE NEIMOVINSKE ŠTETE U PRAVU REPUBLIKE HRVATSKE, FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE I REPUBLIKE SRBIJE

4.1. Republika Hrvatska

4.1.1. Zakonska osnova

4.1.2. Temelji za određivanje novčane naknade

4.1.2.1. Težina povrede

4.1.2.2. Bol i strah

4.1.2.3. Ostale okolnosti slučaja

4.1.3. Posebno o temeljima za određivanje novčane naknade kod posredne neimovinske štete

4.1.4. Orijentacijski kriteriji i iznosi za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete Vrhovnog suda Republike Hrvatske iz 2002. godine

4.1.5. Sudska praksa u primjeni Orijentacijskih kriterija

4.1.6. Kritike Orijentacijskih kriterija i problemi u primjeni

4.2. Federacija Bosna i Hercegovina

4.2.1. Zakonska osnova

4.2.2. Temelji za određivanje novčane naknade

4.2.3. Orijentacioni kriteriji i iznosi za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine iz 2006. godine

4.3. Republika Srbija

4.3.1. Zakonska osnova

4.3.2. Temelji za određivanje novčane naknade

4.3.3. Način određivanja novčane naknade

4.3.3.1. Sudska procjena

4.3.3.2. Određivanje naknade kod neimovinske štete iz osnova osiguranja od automobilske odgovornosti

V. ODREĐIVANJE NOVČANE NAKNADE ŠTETE U EUROPSKOM POREDBENOM PRAVU

5.1. Njemačka

5.2. Francuska

5.3. Engleska

5.4. Italija

5.5. Ostale zemlje

5.6. Određivanje novčane naknade neimovinske štete na razini Europske unije i Vijeća Europe

5.6.1. Određivanje novčane naknade pred Europskim sudom

5.6.2. Određivanje novčane naknade pred Europskim sudom za ljudska prava

5.6.3. Harmonizacijska nastojanja

VI. METODE ODREĐIVANJA NOVČANE NAKNADE NEIMOVINSKE ŠTETE

6.1. Slobodna ocjena

6.2. Vezana ocjena

6.2.1. Statutarno vezana ocjena

6.2.2. Ostali oblici vezanosti ocjene

6.3. Mješoviti sustavi

6.4. Metode ocjene okolnosti koje su temelj određivanja novčane naknade

6.4.1. Subjektivna metoda

6.4.2. Objektivna metoda

6.4.3. Mješovita subjektivno-objektivna metoda

6.5. Suprotstavljene potrebe pri određivanju naknade neimovinske štete

6.5.1. Potreba individualizacije

6.5.2. Potreba pravne sigurnosti i jednakosti sviiju pred zakonom

6.5.3. Potreba za efikasnošću pravnog sustava

6.5.4. Potreba za ostvarivanje proklamiranih funkcija neimovinske štete

6.6. Utjecaj osiguranja od odgovornosti na način određivanja naknade neimovinske štete

VII. NAČINI UNAPREĐENJA SUSTAVA NOVČANE NAKNADE NEIMOVINSKE ŠTETE I PITANJE HARMONIZACIJE

7.1. Sustav razdvojenog određivanja naknade neimovinske štete

7.1.1. Objektivni dio štete

7.1.2. Subjektivni dio štete

7.2. Određivanje naknade štete prema željenim funkcijama naknade štete u pojedinim slučajevima

7.3. Oblik kriterija za određivanje novčane naknade štete

7.3.1. *Napuštanje orijentacionog kriterija i promoviranje kriterija „u rasponu“*

7.3.2. *„Lepezasti“ kriterij*

7.3.3. *Usklađivanje kriterija s potrebama vremena*

VII. ZAKLJUČAK

IX. LITERATURA

10. Izvori i literatura

I. Knjige

1. Abramović, A., Djelokrug i službenički odnosi u lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi, Novi informator, Zagreb, 2015.
2. Barbić, J., Naknada štete u primjeni novog zakona o obveznim odnosima, Narodne novine, Zagreb, 2005.
3. Barbić, J., Odgovornost za štetu. Inženjerski biro d. d., Zagreb, 2006.
4. Barbić, J., Baretić, M., Budić, N., Čurković, M., Dika, M., Josipović, T., Jug, J., Klarić, P., Lemaić, D., Marković, N., Nikšić, S., Petrović, S., Sessa, Đ., Spajić, F., Sučević, M., Tepšić, I., Todorčić-Horina, D., Zuber, M., Profesionalna odgovornost za štetu: odgovornost sudaca, državnih odvjetnika, odvjetnika, javnih bilježnika, stečajnih upravitelja, poreznih savjetnika, revizora, liječnika, građevinara, organizatora turističkih putovanja, članova uprave i nadzornih odbora društava kapitala te banaka, Narodne novine, Zagreb, 2007.
5. Bikić, A., Izrada stručnog mišljenja, Zaštitni fond federacije BiH, Sarajevo, 2015.
6. Borković, I., Upravno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2002.

7. Crnić, I., Naknada štete: odgovornost za štetu i popravljjanje štete, Organizator, Zagreb, 1995.
8. Crnić, I., Neimovinska šteta, Organizator, Zagreb, 2006.
9. Crnić, I., Odgovornost države za štetu: komentari, sudska praksa, propisi, abecedno kazalo pojmova, Novi informator, Zagreb, 2010.
10. Crnić, I., Matić, J., Odštetno pravo: zbirka sudskih rješidbi o naknadi i popravljjanju štete s napomenama i propisima, Zgombić & Partneri, Zagreb, 2008.
11. Crnić, I., Matić, J., Odštetno pravo: zbirka sudskih rješidbi o odgovornosti za štetu i popravljjanju štete s napomenama i propisima, Faber & Zgombić plus, Zagreb, 2004.
12. Crnić, I., Parnički postupak i naknada štete, Organizator, Zagreb, 2008.
13. Crnić, J. <et.al.>, Ustav kao jamac načela pravne države, Organizator, Zagreb, 2002.
14. Crnić, J., Utvrđivanje iznosa novčane naknade neimovinske štete, Organizator, Zagreb, 2013.
15. Čapeta, T., Nacionalni sudovi kao europski sudovi, Institut za međunarodne odnose, Zagreb, 2002.
16. Gavella, N., Osobna prava, I. dio, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2000.
17. Gavella, N., Alinčić, M., Hrabar, D., Gliha, I., Josipović, T., Korać, A., Baretić, M., Nikić, S., Europsko privatno pravo, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2002.
18. Gatarić, Đ., Odgovornost javne uprave, Institut za javne financije i Pravni fakultet, Zagreb, 1989.
19. Horak, H., Dumančić, K., Preložnjak, B., Šafranko, Z., Uvod u trgovačko pravo, HDK i partneri j.t.d., Zagreb, 2011.
20. Horvatić, Ž., Kazneno pravo (opća pitanja), Pravni fakultet, Zagreb, 2003.
21. Kalodžera, M., Naknada neimovinske štete, rasprava iz komparativnog prava, Tiskara „GAJ“, Zagreb, 1941.
22. Karanikić Mirić, M., Krivica kao osnov deliktne odgovornosti u građanskom pravu, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009.
23. Karanikić Mirić, M., Objektivna odgovornost za štetu, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2013.
24. Klarić, P., Građansko pravo: opći dio, stvarno pravo, obvezno i nasljedno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2006.
25. Klarić, P., Odštetno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2003.
26. MacCormick, D. N., Burazin, A., Burazin, L., Institucije prava: ogled iz teorije prava, Naklada Breza, Zagreb, 2014.

27. Meškić, Z., Samardžić, D., Pravo evropske unije I, TDP, Sarajevo, 2012.
28. Miličić, V., Opća teorija prava i države, vlastita naklada, Zagreb, 2008.
29. Neumann, F., Vladavina prava: politička teorija i pravni sistem u modernom društvu, Filip Višnjić, Beograd, 2002.
30. Okić, M., Odgovornost države za rad suda, Zbornik radova zaklade Zlatko Crnić, Zagreb, 2008.
31. Opatić, N., Troškovi postupka- parnični troškovi, Zagreb, 2003.
32. Perić, B., Država i pravni sustav, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2009.
33. Petrović, Z. i Petrović Mrvić N., Naknada nematerijalne štete, Službeni glasnik, Beograd, 2012.
34. Serčić, M., Međunarodnopravna odgovornost države, Pravni fakultet Sveučilišta, Zagreb, 2007.
35. Shaw, J. Law of the European Union, third edition, Palgrave, New York, 2000.
36. Trnka, K. Ustavno pravo, Sarajevo, 2006.
37. Visković, N., Teorija države i prava, Centar za dopisno obrazovanje, Birotehnika, Zagreb, 2006.
38. Vuković, Đ., Pravna država, Zgombić & Partneri, Zagreb, 2005.
39. Vedriš, M., Klarić, P., Građansko pravo; opći dio, stvarno pravo, obvezno i nasljedno pravo, Narodne Novine, Zagreb, 2009.

II. Zakon i komentari zakona

1. Arlović, M., Ustav Republike Hrvatske: [pročišćeni tekst, kazalo pojmova], Narodne novine, Zagreb, 2005.
2. Etički kodeks, Narodne novine 40/2011, 12/2012
3. Kačer, H., Zakon o obveznim odnosima s komentarom, Poslovni zbornik, Zagreb, 2006.
4. Klarić, P., Zakon o obveznim odnosima: autorski pročišćeni tekst zakona, kazalo pojmova, 3. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2012.
5. Pomorski zakonik, Narodne novine 181/04, 76/07, 146/08, 61/11, 56/13, 26/15
6. Prekršajni zakon, Narodne novine 107/07, 39/13, 157/13, 110/15
7. Pročišćena inačica Ugovora o Europskoj uniji 2010/C 83/01
8. Ustavni zakon o Ustavnom sudu Republike Hrvatske, Narodne novine 99/99, 29/02, 49/02
9. Ustavni zakon za provedbu Ustava Republike Hrvatske, Narodne novine 121/10

10. Zakon o državnim službenicima, Narodne novine 92/05, 142/06, 77/07, 107/07, 27/08, 34/11, 49/11, 150/11, 34/12, 49/12, 37/13, 38/13, 01/15
11. Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH 19/02, 35/03, 14/04, 17/04, 26/04 i 37/04
12. Zakon o državnom odvjetništvu, Narodne novine 76/09, 153/09, 116/10, 145/10, 57/11, 130/11, 72/13, 148/13, 33/15, 82/15
13. Zakon o državnoj službi u organima Brčko Distrikta BiH, Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH 28/06, 29/06, 19/07, 2/08, 9/08, 44/08
14. Zakon o državnim službenicima Republike Srpske, Službeni glasnik RS 118/08, 117/11, 37/12
15. Zakon o državnoj službi u organima javne uprave Brčko Distrikta BiH, Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH 28/06, 29/06, 19/07, 2/08, 9/08, 44/08, 25/09, 26/09, 4/13
16. Zakon o državnom sudbenom vijeću, Narodne novine 116/10, 57/11, 130/11, 13/13, 28/13, 82/15
17. Zakon o hrvatskom državljanstvu, Narodne novine 53/91, 70/91, 28/92, 113/93, 4/94
18. Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine 62/03, 178/04, 115/06
19. Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14
20. Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi, Narodne novine 33/01, 60/01, 129/05, 109/07, 125/08, 36/09, 36/09, 150/11, 144/12, 19/13
21. Zakon o obligacionim odnosima, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, Službeni list SFRJ, br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, Službeni list R BiH, br. 2/92, 13/93 i 13/94, Službene novine FBiH 29/03, Službeni glasnik RS, br. 17/93, 3/96 39/03 i 74/04
22. Zakon o obligacionim odnosima, Službeni list SFRJ 29/78, 39/85, 45/89 - odluka USJ i 57/89, Službeni list SRJ 31/93 i Službeni list SCG 1/2003
23. Zakon o obveznim odnosima (1978), Narodne novine 53/91, 73/91, 3/94, 7/96, 91/96, 112/99, 88/01
24. Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine 35/05, 41/08, 125/11, 78/15
25. Zakon o obvezama i pravima državnih dužnosnika, Narodne novine 101/98, 135/98, 105/99, 25/00, 73/00, 30/01, 59/01, 114/01, 153/02, 163/03, 16/04, 30/04, 121/05, 151/05, 141/06, 17/07, 34/07, 107/07, 60/08, 38/09, 150/11, 22/13, 102/14, 103/14, 03/15
26. Zakona o odbrani Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine FBiH 34/04

27. Zakon o odgovornosti Republike Hrvatske za štetu nastalu u bivšoj SFRJ za koju je odgovarala bivša SFRJ, Narodne novine 117/03
28. Zakon o odgovornosti Republike Hrvatske za štetu uzrokovanu od strane pripadnika hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga za vrijeme domovinskog rata, Narodne novine 117/03
29. Zakon o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine, Službene novine FBiH 35/05
30. Zakon o parničnom postupku, Narodne novine 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14
31. Zakon o policiji, Narodne novine 34/11, 130/12, 89/14, 151/14, 33/15
32. Zakon o prekršajima, Narodne novine 88/02, 122/02, 187/03, 105/04, 127/04
33. Zakon o putevima, Službene novine FBiH 12/10, 16/10
34. Zakon o radnim odnosima i plaćama službenika organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine, Službene novine FBiH 29/03
35. Zakon o radu, Narodne novine, 93/14
36. Zakon o republičkoj upravi, Službeni glasnik RS 118/08, 11/09, 74/10, 86/10, 24/12, 121/12, 15/16
37. Zakon o rudarstvu, Službene novine FBiH 26/10
38. Zakon o upravnim sporovima, Narodne novine 20/10, 143/12, 152/14
39. Zakon o službenicima i namještenicima u lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi, Narodne novine 61/11
40. Zakon o sustavu državne uprave, Narodne novine 75/93, 92/96, 48/99, 15/00, 59/01, 199/03, 79/07
41. Zakon o sustavu državne uprave, Narodne novine 150/11, 12/13
42. Zakon o sudovima, Narodne novine 150/05, 16/07, 113/08, 153/09, 116/10, 27/11, 113/11
43. Zakon o sudovima, Narodne novine 28/13, 33/15, 82/15
44. Zakon o sudovima, Službene novine FBiH, 38/05, 22/06, 63/10
45. Zakon o sudovima Brčko Distrikta BiH, Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH 19/07, 20/07, 39/09, 31/09
46. Zakon o sudovima Republike Srpske, Službeni glasnik RS 111/04, 109/05, 37/06, 119/08, 58/09, 116/09
47. Zakon o službi u oružanim snagama Republike Hrvatske, Narodne novine 23/95, 33/95, 105/99, 128/99

48. Zakon o službi u oružanim snagama Republike Hrvatske, Narodne novine 32/02, 58/02, 175/03, 136/04, 76/07
49. Zakon o službi u oružanim snagama Republike Hrvatske, Narodne novine 73/13, 75/15
50. Zakon o upravi, Službeni glasnik BiH 32/02 i 102/09
51. Zakon o upravnim sporovima, Narodne novine 20/10, 143/12, 152/14
52. Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Narodne novine 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14
53. Zakon o zaštiti od klevete, Službene novine FBiH 19/03, 73/05

III. Naučni članci

1. Bakšić-Muftić, J., Razumijevanje Dejtonskog ustava 10 godina kasnije, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god 42. 2005.
2. Baretić, M., Pojam i funkcije neimovinske štete prema novom Zakonu o obveznim odnosima, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 56, Poseban broj, str. 461-500, 2006.
3. Beutler, B., State liability for breaches of community law by national courts: Is the requirement of a manifest infringement of the applicable law an insurmountable obstacle?, Common Market Law Review, 46, 773-804, Netherland, 2009.
4. Bukovac Puvača, M., Odgovornost Republike Hrvatske za štetu prouzročenu terorističkim aktom, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 27, br. 1, 267-306, Rijeka, 2006.
5. Bukovac Puvača, M., Žunić Kovačević, N., Problem temelja odgovornosti države za štetu prouzročenu nezakonitim i nepravilnim radom njenih tijela, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 32, br. 1, 271-295, 2011.
6. Bukovac Puvača, M., Žunić Kovačević N., Problem temelja odgovornosti države za štetu prouzročenu nezakonitim i nepravilnim radom njenih tijela, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 32, br. 1, 271-295, Rijeka, 2011.
7. Cardona Peretó, F., Freibert, A., The European Administrative Space and Sigma Assessments of EU Candidate Countries, Hrvatska Javna Uprava, 7 (1), str. 51–59, 2007.
8. Crnić, I., Naknada nematerijalne štete - neka pitanja, Godišnjak br. 9/02 - 17. savjetovanje Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Zagreb, 2002.
9. Crnić, I., Naknada štete iz ugovora o radu, Pravo u gospodarstvu, 4, Zagreb, 1997.

10. Crnić, I., Neimovinska šteta po Zakonu o obveznim odnosima iz 2005, Pravo u gospodarstvu, 44, 6, str. 1-80, 2005.
11. Crnić, I., Oblici naknade nematerijalne štete, Hrvatska pravna revija, 4, 1998.
12. Crnić, I., Oblici naknade nematerijalne štete, Vještak, br. 1-2, 1998.
13. Crnić, I., Odgovornost države za štetu, Pravo u gospodarstvu, br. 1-2, 1996.
14. Crnić, I., Popravljanje štete i osiguranje u zakonodavstvu Republike Hrvatske, Osiguranje i privreda, br. 3-5, 1994.
15. Crnić, I., Zastara potraživanja naknade štete kad šteta nije uzrokovana krivičnim (kaznenim) djelom, Stručne informacije za poduzeća i druge pravne osobe, 9, 1995.
16. Čapeta, T., Odgovornost država za štetu u pravu Europske zajednice, Zbornik pravnog fakulteta u Zagrebu br. 3-4, 2003.
17. Čičin-Šain, N., Aspekti pravnog uređenja mirenja u Hrvatskoj, Pravnik, 1(88), 2010.
18. Čizmić, J., Određivanje mjesne nadležnosti od strane višeg suda u parničnom postupku, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 33 (1), 2012.
19. Dethier, J. J., "Governance and Economic Performance: A Survey". Center for Development Research Bonn: Discussion Paper on Development Policy, br. 5 1995.
20. Drmić, A., Uređenje disciplinske odgovornosti državnih službenika i disciplinski postupak, Hrvatska i komparativna javna uprava, Vol. 10 br. 4, 997-1017, 2010.
21. Đerđa D., Popovski A., Utjecaj sudske prakse Suda Europske unije na hrvatsko upravno pravo, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 35, br. 1, 119-145, 2014.
22. Gavez, H., Odgovornost lokalnih službenika i namještenika za teške povrede službene odnosno radne dužnosti, Hrvatska javna uprava, 9 (2), 341–353, 2009.
23. Grubić, N., Ideja suverenosti u Hrvatskoj državopravnoj misli od 1990. do 2013. godine, Izvorni znanstveni rad UDK 321.011 (497.5) "1990/2013"
24. Habeš, I., Politički savjetnici i državni službenici u europskim zemljama, Hrvatska i komparativna javna uprava, Vol.9. No.3., 627-648, 2009.
25. Harašić, Ž., Zakonitost kao pravno načelo i pravni argument, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 47 (3) , str. 745.-767, 2010.
26. Horvatić, Ž., „Pravni sustav“ Europske unije i pravni temelj njegovog utjecaja na pravne sustave država članica Europske unije, UDK: 341.176(4)EU, 339.923:061.1>(4)EU, 061.1>(4)EU, veljača 2013.
27. Jelušić, D., Naknada štete načinjene od tijela državne uprave, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i pravnih osoba s javnim ovlastima u povjerenim

- im poslovima državne uprave, Odvjetničko društvo Vukić, Jelušić, Šulina, Stanković, Jurcan & Jabuka d.o.o., Rijeka, 2010.
28. Josipović T., Gliha I., O građanskopravnoj odgovornosti sudaca, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 42 (suppl. 4), 675-606, 1992.
29. Jug, J., Odgovornost za štetu počinjenu od državnih odvjetnika ili zamjenika državnih odvjetnika, Rijeka, 2006.
(http://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/JugJ_Odgovornost-stetu-pocinjenu_DO_2006-05.pdf)
30. Jug, J., Vezmar Barlek, I. Odgovornost za štetu zbog nezakonitog ili nepravilnog rada sudaca, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 33, br. 1, 443-460, 2012.
31. Jug, J., Naknada štete u upravnom sporu, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 50, 2, str. 443.- 455., 2013.
32. Jug, J., Naknada buduće štete, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 36, br. 1, 467-488, 2015.
33. Juras, D., Lozina, D., Odgovornost za povredu službene odnosno radne dužnosti službenika i namještenika u lokalnoj i područnoj samoupravi u Republici Hrvatskoj, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, God. 52, Br. 2, (116), 2015.
34. Lozina, D., Globalizacija i suverenitet nacionalne države Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 43, 1/2006.
35. Kireta Krkalić, I. Radno mjesto u institucijama Europske unije: postupak odabira službenika i uloga Europskog ureda za odabir osoblja. Hrvatska javna uprava. 10 (1). str. 49-65, 2011.
36. Matijević, B., Institut naknade nematerijalne štete, 2004.
(http://www.pravnadatoteka.hr/pdf/institut_naknade_nematerijalne_stete.pdf)
37. Marušić, M., Naknada štete prouzročene izvanrednim događajima, Pravnik, 2(85), str. 93-110, 2007.
38. Meškić, Z., Harmonizacija Evropskog potrošačkog prava - Zelena knjiga 2007. godine i nacrt zajedničkog referentnog okvira, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 46, 3., str. 543.-569., 2009.
39. Meškić, Z., Čolaković M., Odgovornost države za štetu uzrokovanu pogrešnom presudom - praksa Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine u svjetlu Suda Evropske unije, Sveske za javno pravo, Zenica, Fondacija Centar za javno pravo, 2014.
40. Miličić, V., Pravna država, Politička misao, Vol.35 (3), 148-157, 1998.

41. Milković, D., Odgovornost službenika za povredu službene dužnosti. Radno pravo - javne i državne službe, 6, 2005.
42. Okić, M., Odgovornost države za rad suda, Zborniku radova Zaklade Zlatko Crnić, Zagreb, Zaklada Zlatko Crnić i Organizator d.o.o., 2008.
(<http://www.okic.hr/odgovornostdrzave.pdf>)
43. Omejec, J., Status državnih službenika: Pravna stajališta i praksa Europskog suda za ljudska prava, Europskog suda pravde i Ustavnog suda Republike Hrvatske, Hrvatska i komparativna javna uprava, Vol. 6 No. 2, 47-81, 2006.
44. Osrečak, J., Poredbenopravni prikaz načela savjesnosti i poštenja, Zagrebačka pravna revija, 3 (1), 53-77, 2014.
45. Perić, B., Država i pravni sustav, Informator, Zagreb, 1994.
46. Petrić, S., Odgovornost države za štetu, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 23, br.1, 67-112, 2002.
47. Radolović, A., Načelo zabrane prouzročenja štete kao (moguće) jamstvo stvarne (realne) naknade štete, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 34, br. 1, 307-332, 2013.
48. Rakić-Vodinelić, V., Ograničena odgovornost sudije za štetu - neophodna privilegija koja obezbeđuje nezavisnost ili učvršćivanje sudijske neodgovornosti?, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol.63 No.3-4, str. 717-742, 2013.
49. Sahadžić, M. Priroda političkog sistema u Bosni i Hercegovini, u: Gavrić, S., Banović, D., dr. Krause, C., Izvod u politički sistem Bosne i Hercegovine- Izabrani aspekti, Sarajevski otvoreni centar, Sarajevo, 2009.
50. Sessa, Đ., Odštetna odgovornost za rad sudaca, U: Josipović, T., ur., Profesionalna odgovornost za štetu; radni materijal, Narodne novine, Zagreb, 2007.
51. Staničić, F., Odgovornost države za štetu nastalu nezakonitim ili nepravilnim radom – problemi u praksi, Hrvatska pravna revija, siječanj 2016.
52. Stanković, D., Odgovornost države za štetu (pojedinaac protiv države: tko će nadvladati?), Pravnik, 39, 2(80), str. 126-172, 2005.
53. Torma, A., The European administrative space (EAS), European intergration studies, 9 (1), str. 149-161, 2011.
54. Uzelac, A. i sur, Aktualni trendovi mirnog rješavanja sporova u Hrvatskoj: dosezi i ograničenja, Zbornik pravnog fakulteta u Zagrebu, 60 (6), 2010.
55. Vaitkevičiūtė, A. Member states liability in damages for the Breach of european union law—legal basis and conditions for liability. Jurisprudence. 18(1): 49–68, 2011.

56. Vojković, Ž., Etički kodeks državnih službenika, Hrvatska i komparativna javna uprava, Vol.7 No.4, 1028-1042, 2007.
57. Vojković, Ž., Stavljanje državnih službenika na raspolaganje, Hrvatska i komparativna javna uprava, Vol.6 No.4, 251-265, 2006.

IV. Priručnici

1. Aviani, D., Izvanugovorna odgovornost države za štetu, 2010.
(http://www.pravst.hr/dokumenti/novosti/blog/blog_dodfile_izvanugovorna_odgovornost_drzave_za_stetu.pdf)
2. Bikić, A., Izrada stručnog mišljenja, Zaštitni fond federacije BIH, Sarajevo, 2015.
3. Drmić, A. M., Disciplinska odgovornost državnih službenika, Institut za javnu upravu, Zagreb, 2011.
4. Grebo Jevtić, Z., Presuda br. 45 0 P 013093 10 Rev, Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2012.
5. Mikšić, I., Presuda br. Rev 372/10-2, Republika Hrvatska, Zagreb, 2012.
6. Rodin, S., Odgovornost nacionalnih sudova za primjenu prava EU, Opatija Inter-University Centre of Excellenca, Opatija, 2010.
7. Šagovac, A., Tužba protiv Republike Hrvatske s osvrtom na slučaj suparničarstva, Velika Gorica, 2013. (http://www.sagovac.hr/publikacije/Antun-Sagovac-Tuzba_protiv_republike_hrvatske_s_osvrtom_na_slucaj_suparnicarstva.pdf)
8. Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Mirenje- vodič kroz postupak mirenja pred VTSHR, 2008., Visoki trgovački sud Republike Hrvatske

V. Internet stranice

1. Alma Prnjavorac, Naknada štete - sudska praksa Bosne i Hercegovine, <https://advokat-prnjavorac.com/naknada-stete-u-sudskoj-praksi.html>
2. EBSCOhost, <https://www.ebscohost.com/>
3. Emerald Insight, <http://www.emeraldinsight.com/>
4. Europski portal e-pravosuđa, <https://e-justice.europa.eu/home.do?plang=hr&action=home>
5. Europski sud za ljudska prava, <http://echr.coe.int/>
6. IUS-INFO - Popis sudskih odluka, <http://www.iusinfo.hr/CaseLaws/TOCCaseLaws.aspx>
7. Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, <http://www.nub.ba/>

8. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, <http://www.nsk.hr>
9. Narodna biblioteka Srbije, <https://www.nb.rs/>
10. Narodna i univerzitetna knjižnica u Ljubljani, <http://www.nuk.uni-lj.si/>
11. Narodne novine, <https://www.nn.hr/>
12. Portal sudova Srbije, <http://www.portal.sud.rs/code/navigate.aspx?Id=601>
13. Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske, <http://hrcak.srce.hr/>
14. Pravosudna akademija, <http://www.pak.hr/>
15. Republika Srbija Ministarstvo pravde i državne uprave,
<http://arhiva.mpravde.gov.rs/lt/articles/zakonodavna-aktivnost/pozitivno-zakonodavstvo/gradjanska-materija/>
16. Udruga pravnika Legalis, <http://www.legalis.hr/>
17. Ustavni sud Republike Hrvatske,
18. Središnji državni portal, Pravna država i sigurnost, <https://www.gov.hr/moja-uprava/pravna-drzava-i-sigurnost/45>
19. Sud Europske unije, http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/
20. The European Library, <http://www.theeuropeanlibrary.org/tel4/>
21. Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, <http://www.vtsrh.hr/>
22. Vrhovni sud Republike Hrvatske, <http://www.vsrh.hr/>
23. Web stranica Europske unije, http://europa.eu/eu-law/index_hr.htm